ACADEMIC SPECTRUM

2026-yil 2-son

Ilmiy-metodik jurnal
Научно методический журнал
Scientific and Methodical Journal

ISSN
3093-9089

Buxoro - 2026

ACADEMIC SPECTRUM

Ilmiy-metodik jurnal
Научно методический журнал
Scientific and Methodical Journal

№ 2-Son 2026-yil

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Buxoro viloyat Axborot va Ommaviy komunikatsiyalar boshqarmasi tomonidan 2025-yil 26-dekabrdagi №1273056 sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan

BOSH MUHARRIR:
Axmadov Nazirjon Rahmat o‘g‘li
Psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
TAHRIRIYAT KENGASHI A’ZOLARI

Кулешов Валерий Владимирович - pedagogika fanlari doktori, professor Rossiya Fanlar akademiyasining akademigi (Ukraina).

Andriyenko Yelena Vasilyevna - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta’limi instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Romm Tatyana Aleksandrovna - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta’lim instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Olimov Shirinboy Sharofovich — pedagogika fanlari doktori, professor (Buxoro davlat universiteti “Pedagogika” kafedrasi mudiri).

Zaripov Lochin Rustamovich - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (O’zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy ta’limni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot markazi, O’quv-uslubiy faoliyatni takomillashtirish boshqarma boshlig‘i).

Safarov Dilmurod Xalimovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor (Navoiy viloyati pedagogik mahorat markazi Akademik faoliyat bo'yicha direktor o'rinbosari)

Nazarov Akmal Mardonovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti Yoshlar masalalari va ma`naviy-ma`rifiy ishlar bo`yicha birinchi prorektor).

Rustamov Shavkat Shuhrat o’g‘li - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasi mudiri).

Ganjiyev Feruz Furqatovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasi professori).

Ismatova Dilafruz Tuymuratovna - psixologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasi dotsenti).

Muxlisov Sodiqjon Saidjonovich - pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti “Axborot tizimlari va raqamli texnologiyalar kafedrasi dotsenti).

Tilavov Muxtor Hasan o‘g‘li - psixologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasi dotsenti).

Mas’ul kotib:

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o‘g‘li – Buxoro davlat universiteti Psixologiya kafedrasi o‘qituvchisi

EDITOR-IN-CHIEF:

Akhmadov Nazirjon Rahmat o‘g‘li — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor.

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Valeriy Vladimirovich Kuleshov — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the Russian Academy of Sciences (Ukraine).

Elena Vasilyevna Andrienko — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of Physics, Mathematics, Information and Technological Education, Novosibirsk, Russia).

Tatyana Aleksandrovna Romm — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of History, Humanities and Social Education, Novosibirsk, Russia).

Shirinboy Sharofovich Olimov — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Bukhara State University, Head of the “Pedagogy” Department).

Lochin Rustamovich Zaripov — Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor (Research Center for the Development of Higher Education under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan, Head of the Department for Improvement of Educational and Methodological Activities).

Dilmurod Xalimovich Safarov — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor (Navoi Regional Center for Pedagogical Excellence, Deputy Director for Academic Affairs).

Akmal Mardonovich Nazarov — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor (Bukhara State University, First Vice-Rector for Youth Affairs and Spiritual-Educational Work).

Shavkat Shuhrat o‘g‘li Rustamov — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor (Bukhara State University, Head of the “Psychology” Department).

Feruz Furqatovich Ganjiyev — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor (Bukhara State University, Professor of the “Psychology” Department).

Dilafruz Tuymuratovna Ismatova — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor (Bukhara State University, “Psychology” Department).

Sodiqjon Saidjonovich Mukhlisov — Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Associate Professor (Bukhara State University, “Information Systems and Digital Technologies” Department).

Muxtor Hasan o‘g‘li Tilavov — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor (Bukhara State University, “Psychology” Department).

EXECUTIVE SECRETARY:

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o‘g‘li — Lecturer, Department of Psychology, Bukhara State University.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Ахмадов Назирджон Рахмат угли — доктор философии по психологии (PhD), доцент.

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Кулешов Валерий Владимирович — доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии наук (Украина).

Андриенко Елена Васильевна — доктор педагогических наук, профессор (Новосибирский государственный педагогический университет, Институт физики, математики, информационных и технологических наук, г. Новосибирск, Россия).

Ромм Татьяна Александровна — доктор педагогических наук, профессор (Новосибирский государственный педагогический университет, Институт истории, гуманитарных и социальных наук, г. Новосибирск, Россия).

Олимов Ширинбой Шарофович — доктор педагогических наук, профессор (Бухарский государственный университет, заведующий кафедрой «Педагогика»).

Зарипов Лочин Рустамович — доктор педагогических наук (DSc), профессор (Научно-исследовательский центр развития высшего образования при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан, начальник управления совершенствования учебно-методической деятельности).

Сафаров Дилмурод Халимович — доктор психологических наук (DSc), профессор (Навоийский областной центр педагогического мастерства, заместитель директора по академической деятельности).

Назаров Акмал Мардонович — доктор психологических наук (DSc), профессор (Бухарский государственный университет, первый проректор по делам молодежи и духовно-просветительской работе).

Рустамов Шавкат Шухрат угли — доктор психологических наук (DSc), доцент (Бухарский государственный университет, заведующий кафедрой «Психология»).

Ганжиев Феруз Фуркатович — доктор психологических наук (DSc), доцент (Бухарский государственный университет, профессор кафедры «Психология»).

Исматова Дилафруз Туймуратовна — доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент (Бухарский государственный университет, кафедра «Психология»).

Мухлисов Содикжон Саиджонович — доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, доцент (Бухарский государственный университет, кафедра «Информационные системы и цифровые технологии»).

Тилавов Мухтор Хасан угли — доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент (Бухарский государственный университет, кафедра «Психология»).

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Дехконбоев Шохжахон Ойбек угли — преподаватель кафедры «Психология» Бухарского государственного университета.

Xolmirzayeva Shahnoza Majidovna
Surxondaryo viloyati pedagogik mahorat markazi o'qituvchisi

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA MUSTAQILLIK VA IJODIY TASHABBUSNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Annotatsiya. *Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqillikni rivojlantirishning psixologik va pedagogik asoslari maqsadli pedagogik o'zaro ta'sir orqali shakllanadigan asosiy shaxsiy sifat sifatida ko'rib chiqiladi. Muallif mustaqillikni shakllantirishning tizimli xususiyatini, jumladan, kognitiv, motivatsion-ixtiyoriy va xulq-atvor komponentlarini ta'kidlaydi va ularning rivojlanishi uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlarni ochib beradi. Bolada tashabbuskorlik va shaxsiy faollikning namoyon bo'lishiga hissa qo'shadigan ta'lim muhiti omillari tahlili keltirilgan. Ichki pozitsiyani shakllantirishga ta'sir qiluvchi pedagogik o'zaro ta'sir uslublari ta'kidlangan va mustaqillikni rivojlantirishga individual yondashuvlarning ahamiyati ta'kidlangan. O'yinning o'zgaruvchan shakllarini, kattalar bilan sheriklik, o'zaro ta'sirini va hissiy jihatdan qo'llab-quvvatlovchi muhitni birlashtirgan integratsiyalashgan yondashuv zarurligi asoslanadi.*

Kalit so'z va iboralar: *mustaqillik, maktabgacha yosh, bolalar tashabbusi, o'yin faoliyati, pedagogik o'zaro ta'sir, shaxsiy rivojlanish, subyektivlik, individualizatsiya, o'zini o'zi boshqarish.*

Аннотация. *В статье рассматриваются психолого-педагогические основы развития самостоятельности у детей дошкольного возраста как базового личностного качества, формирующегося посредством целенаправленного педагогического взаимодействия. Автор подчеркивает системный характер формирования самостоятельности, включающий познавательный, мотивационно-волевой и поведенческий компоненты, и раскрывает условия, необходимые для их развития. Представлен анализ факторов образовательной среды, способствующих проявлению инициативы и личностной активности у ребенка. Выделены методы педагогического взаимодействия, влияющие на формирование внутренней позиции, и подчеркнута важность индивидуального подхода к развитию самостоятельности. Обоснована необходимость комплексного подхода, сочетающего изменяющиеся формы игры, партнерское взаимодействие со взрослыми и эмоционально поддерживающую среду.*

Ключевые слова и фразы*: самостоятельность, дошкольный возраст, детская инициатива, игровая деятельность, педагогическое взаимодействие, личностное развитие, субъективность, индивидуализация, самоорганизация.*

Annotation. *The article studies the impact of project-based learning on the development of meta-science competencies and technological culture of students in modern education. Based on the analysis of theoretical sources and empirical data, the importance of the project-based method as an integrative pedagogical approach that stimulates critical thinking, creativity, communicative flexibility and self-organization is emphasized. The role of project-based learning in the formation of technological culture is studied as a set of knowledge, values and skills that ensure the conscious and ethically rational use of technology.*

Key words and phrases: *project activity, meta-science competencies, technological culture, higher education, digital transformation, critical thinking, interdisciplinary connections, student design, pedagogical support, sustainable development.*

Kirish. Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqillikning rivojlanishi murakkab, ko'p qirrali jarayon bo'lib, unda psixologik yetuklik mexanizmlari va kattalar tomonidan o'rnatilgan pedagogik sharoitlar uzviy bog'liqdir. Shaxsiy sifat sifatida mustaqillik ta'lim jarayonining ham maqsadi, ham vositasi bo'lib xizmat qiladi, bolaga tanlash, qaror qabul qilish va o'z harakatlari uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish imkoniyatini beradi, bu esa o'zini o'zi anglashning faol rivojlanishi davrida ayniqsa muhimdir. Maktabgacha yoshda bolaning kelajakdagi subyektiv faoliyatining asosini tashkil etuvchi ixtiyoriy xatti-harakatlar, barqaror motivatsiya va shaxsiy tashabbusning dastlabki shakllari paydo bo'ladi[1]. Biroq, bu komponentlarning potentsial bo'lib qolmasligini ta'minlash uchun ularning tizimli, pedagogik vositachilik bilan rivojlanishi talab etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqillikni rivojlantirishning psixologik va pedagogik asoslari maqsadli pedagogik o‘zaro ta’sir orqali shakllanadigan asosiy shaxsiy sifat sifatida ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida statistik tadqiqot, adabiyotlar qiyosiy tahlili va farazni asoslash usullaridan foydalanilgan. To‘plangan ma’lumotlar asosida kuzatish va iqtisodiy tahlilni qiyoslash, tizimli yondashuv hamda mantiqiy yondashuv kabi uslublardan samarali foydalanildi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. G‘.Yo.Jumayev o‘z ilmiy ishlarida bolalarda mustaqillikni shakllantirishda erkin faoliyat, rolli o‘yinlar, muloqotdagi teng huquqlilik elementlarini targ‘ib etish zarurligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, pedagogik jarayon bolaning tashabbusini rag‘batlantirish orqali tashkil etilsa, u o‘zining ichki salohiyatini erkin namoyon etishga intiladi, bu esa mustaqillikning tabiiy tarzda shakllanishiga olib keladi [2, 41-bet].

S.A.Kulikova bolalarning o‘ziga xos o‘yin faoliyati orqali shaxsiy tashabbus, tanlov va izlanishlar qilishni boshlashi mumkinligini asoslab bergan [3, 57-bet].

E.S. Matros ijtimoiy-emosional taraqqiyot darajasi bilan bolalarning mustaqil harakati o‘rtasida bevosita bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatadi, bunda bola o‘zini ijobiy his qilgan, psixologik qo‘llab-quvvatlangan holatlarda tashabbus ko‘rsatishga intiladi [4, 88-bet].

D.S. Xo‘jayeva va G‘.Yo.Jumayev olib borgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bog‘cha guruhlarida mustaqillikni rivojlantirishga qaratilgan individual topshiriqlar va kichik guruhli ijodiy mashg‘ulotlar bolalarning nafaqat nutqiy, balki xatti-harakat jihatdan ham o‘zini erkin ifoda etishiga zamin yaratadi [5, 33-bet].

Tahlil va natijalar. Zamonaviy tadqiqotlar mustaqillikning rivojlanishi nafaqat yoshga bog‘liq qobiliyatlar, balki bolaning kattalar bilan o‘zaro munosabatlarining tabiati, ta’lim muhitining tuzilishi va bolalar faoliyati turi bilan ham belgilanishini ta’kidlaydi. Katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarning tartibga solish faoliyati o‘zini o‘zi boshqarish, maqsadlarni belgilash va ichki rejalashtirish darajasi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, bu asosan mustaqillikning psixologik yadrosini aks ettiradi [6, 45-bet]. Shu nuqtai nazardan, o‘yinli o‘zaro ta’sir asosiy rol o‘ynaydi, bolalarga hayot vaziyatlarini simulyatsiya qilish, tashabbus ko‘rsatish va tanlagan harakat yo‘nalishi uchun mas’uliyatni o‘z zimmasiga olishda noyob tajribalarni taqdim etadi.

Psixologik nuqtai nazardan, maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil faoliyatga intilish, ayniqsa 4–7 yosh oralig‘ida sezilarli darajada kuchayadi. Vygotskiy tomonidan asoslangan proksimal rivojlanish zonasi g‘oyasi, pedagogik yondashuvlarning individual darajada qo‘llanishi zarurligini ko‘rsatadi, chunki aynan shu bosqichda bolaning imkoniyatlari, tashabbus ko‘rsatish qobiliyati va muammoli vaziyatlarga nisbatan faol munosabati shakllanadi [1, 65-bet].

Ta'limiy muhitda mustaqillikni shakllantirish uchun, eng avvalo, pedagogik yondashuvning o‘zi demokratik, bolaga yo‘naltirilgan, shaxsga hurmat bilan qaraydigan bo‘lishi lozim. Bolani o‘z fikrini bildirishga undaydigan muhit, uning qarorini inobatga oluvchi jarayon, bolada shaxsiy javobgarlik hissini kuchaytiradi. Bu esa psixologik mustahkamlik, o‘z-o‘zini boshqarish va muammoli vaziyatlarda o‘z yo‘lini topish qobiliyatlarini shakllantiradi.

Boshqa tomondan, pedagogik sharoitlar o‘z ichiga mustaqil tanlov imkoniyati, faoliyat variantlari, mustahkamlovchi va rag‘batlantiruvchi mexanizmlar, erkin harakat qilishga ruxsat beruvchi muhitni ham oladi.

Ko‘plab psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, bolaning ichki motivatsiyasi uning tashqi nazoratga bo‘lgan ehtiyojini kamaytiradi va o‘z faoliyatini o‘zi boshqarishiga olib keladi[1;7;8]. Bunday motivatsiyani shakllantirishda tanlov asosida tuzilgan topshiriqlar, muammoli vaziyatlar, ijtimoiy rollar asosida berilgan faoliyatlar muhim rol o‘ynaydi. Har bir topshiriqning ochiq yakuni mavjud bo‘lsa, bola o‘z ijodiy yondashuvi bilan uni hal etishga urinadi. Bu esa mustaqil fikrlash, izchil qaror qabul qilish va javobgarlik hissini rivojlantiradi.

Psixologik va pedagogik fan mustaqillikni kognitiv, motivatsion-ixtiyoriy va xulq-atvor komponentlarini qamrab oluvchi integrativ sifat sifatida ko‘rib chiqadi. Ularning har biri maqsadli pedagogik yordamni talab qiladi. Masalan, kognitiv komponent bolaning mustaqil ravishda ma’lumot qidirish, savollarni shakllantirish, muammoli sharoitlarni baholash va gipotezalarni ishlab chiqish qobiliyatini rivojlantirishni o‘z ichiga oladi.

Motivatsion-ixtiyoriy komponent tashqi majburlashsiz harakat qilish uchun ichki turtki mavjudligini, qiyinchiliklarni yengib o‘tish va boshlagan ishini yakunlash qobiliyatini aks ettiradi. Xulq-atvor komponenti o‘z faoliyatini tashkil qilish, maqsadlar va ularga erishish yo‘llarini tanlash, izchil va samarali harakat qilish qobiliyatida ifodalanadi.

Uchchala komponentni ham amalga oshirishning eng qulay shakli - bu o‘yin. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar shaxsiy o‘sishni faollashtirish shartlari sifatida erkin, rol o‘ynash, didaktik va innovatsion o‘yinlarning rivojlanish salohiyatini ta’kidlaydi.

S.I.Nikitinning tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, bolalarni maxsus tashkil etilgan o‘yin vaziyatlariga jalb qilish, ayniqsa o‘yin o‘zgaruvchanlik, tanlov va natijaning noaniqligi tamoyillariga asoslangan bo‘lsa, mustaqil xatti-harakatlarning barqaror shakllarini rivojlantirishga yordam beradi [7, 52-bet]. Shunday qilib, o‘yin shunchaki o‘yin-kulgi yoki ko‘nikmalarni rivojlantirish sifatida emas, balki bolaning o‘zini o‘zi belgilashi va refleksiv rivojlanishi uchun makon sifatida xizmat qiladi.

Mustaqillikning rivojlanishi pedagogik o‘zaro ta’sirning o‘ziga xos xususiyatlari bilan ham chambarchas bog‘liq. Avtoritar va haddan tashqari himoyachi muloqot uslublari bolaning ichki pozitsiyasini rivojlantirish va harakatni boshlash ehtimolini sezilarli darajada kamaytiradi. Aksincha, kattalar bolalar tashabbusi uchun sharoit yaratadigan, bolaning tanlovini hurmat qiladigan, sinov va xato uchun joy beradigan subyekt-faoliyat yondashuvi mustaqillikning barqaror shaxsiy rivojlanish sifatida rivojlanishiga yordam beradi.

K.V.Rybalkina ta’kidlaganidek, katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarda tartibga solish faoliyatini rivojlantirish bo‘yicha tizimli ishlar iroda kuchini namoyon etish, impulsivlikni boshqarish va harakatga ichki motivatsiyani rivojlantirish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilishi kerak [8, 71-bet].

Mustaqillikni rivojlantirishga yordam beradigan pedagogik sharoitlar quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

tanlovga yo‘naltirilgan boy;
mavzuni rivojlantiruvchi muhit;
o‘yin va muammoli vaziyatlardan foydalanish;
bolaning individual hissa qo‘shish imkoniyati bilan qo‘shma faoliyatga jalb qilinishi;
tashabbusni rag‘batlantirish;
talablarning izchilligi, va natijalar haqida mulohaza yuritish.

Z.Yu.Ibragimova maktabgacha ta’lim muassasalari amaliyotini tahlil qilib, bolalar o‘z ehtiyojlari va maqsadlariga e’tibor qaratib, o‘zini o‘zi boshqarish texnikasini o‘zlashtirishi mumkin bo‘lgan o‘rganish va rivojlanishning moslashuvchan shakllarini joriy etish muhimligini ta’kidlaydi [9, 38-bet]. Shuningdek, u ota-onalarning o‘qituvchilar bilan sherik sifatidagi roliga e’tibor qaratadi, ular kundalik hayotda, o‘yinda va ta’lim vaziyatlarida mustaqillikni namoyon etish uchun birgalikda sharoit yaratadilar.

Mustaqillikni rivojlantirishning bir xil darajada muhim jihati - bu tarbiyaviy ta’lim muhitini tashkil etishdir. Tanlov erkinligi, ijodkorlik va izlanishni rag‘batlantiradigan muhit bolaning subyektiv pozitsiyasining faol rivojlanishiga yordam beradi. Bu tuzilish va erkinlik, zarurat va o‘zgaruvchanlik o‘rtasidagi muvozanatni saqlash orqali mumkin.

Zamonaviy ta’lim muhitlari modulli o‘yin markazlari, ochiq ta’lim maydonlari, materiallarning tizimli ravishda aylanishi va mashg‘ulotlarni rejalashtirishda bolalarning qiziqishlarini hisobga olishni o‘z ichiga oladi. Moslashuvchanlik va tanlov imkoniyati bo‘lmagan muhit, aksincha, mustaqil harakat qilish istagini susaytiradi.

Mustaqillikni rivojlantirish, shuningdek, hissiy va ixtiyoriy ko‘nikmalarni rivojlantirishni ham nazarda tutadi, chunki hissiy farovonlik va o‘ziga ishonch proaktiv va mustaqil xatti-harakatlarning asosini tashkil qiladi. Xavotir, xato qilishdan qo‘rqish va kattalar tomonidan bosimni boshdan kechirayotgan bolalar tashqi qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirilgan qochish xatti-harakatlarini namoyon qilish ehtimoli ancha yuqori. Shu bilan birga, hurmat, ishonch va qo‘llab-quvvatlash muhiti bolalarni jasorat, ochiqlik va izlanishni namoyish etishga undaydi.

Sh.Otaxonovaning tomonidan olib borilgan tadqiqot o‘yin asosidagi ta’lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning moslashuvchan xatti-harakatlariga bag‘ishlangan asari shuni ko‘rsatadiki, hissiy jihatdan qo‘llab-quvvatlovchi muhit bolaning o‘zini o‘zi boshqarish darajasini va ta’lim vaziyatida shaxsiy ishtirokini sezilarli darajada oshiradi [10, 57-bet].

Mustaqillikni rivojlantirishga pedagogik ta’sirning samaradorligi individual yondashuv bilan sezilarli darajada oshadi. Turli bolalar turli tezlik va tashabbus shakllarini namoyish etadilar. Pedagogik vazifa shunchaki barcha bolalardan bir xil mustaqillik shakllarini talab qilish emas, balki har bir bolaning tayyorlik darajasini nozik his qilish, ularning rivojlanish darajasiga mos keladigan vazifalarni taklif qilish, qiyin paytlarda ularni qo‘llab-quvvatlash va eng kichik muvaffaqiyatlarni tan olishdir. Bu o‘qituvchidan yuqori darajadagi professional mulohaza, moslashuvchanlik va hamdardlikni talab qiladi.

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqillikni rivojlantirish shaxsiyat rivojlanishining psixologik naqshlari va kattalar tomonidan yaratilgan pedagogik sharoitlarga asoslangan tizimli jarayondir. Bolaning proaktiv yondashuvi, tashabbusi, tanlovi va izlanishiga tayanish mustaqillikni nafaqat ko‘nikma sifatida, balki subyektiv yetuklikni aks ettiruvchi shaxsiy xususiyat sifatida ham rivojlantirishning kalitiga aylanadi. Bu vazifaga kompleks yondashuv turli xil o‘yin faoliyatlari, kattalar va bola o‘rtasidagi sheriklik munosabatlari, moslashuvchan ta’lim muhiti va bolaning individual rivojlanish sur’atiga moslashtirilgan pedagogik yordamni o‘z ichiga oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. - М.: Педагогика, 2019. - 312 с.
2. Жўмаев Ғ.Й. Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqillikni shakllantirish asoslari. - T.: TDPU, 2021. - 112 б.
3. Куликова С.А. Игра как средство формирования инициативы у дошкольников // Вопросы дошкольной педагогики. - 2023. - №2. - С. 54–60.
4. Матрос Е.С. Эмоциональная поддержка как условие развития самостоятельности дошкольников // Современная педагогика. - 2022. - №4. - С. 86–91.
5. Хўжаева Д.С., Жўмаев Ғ.Й. Pedagogik amaliyotda bolalar mustaqilligini shakllantirish usullari // O‘zbek pedagogik jurnali. - 2023. - №3. - Б. 30–36.
6. Рыбалкина К.В. Психолого-педагогические условия формирования регуляторной активности у старших дошкольников как основа психологической самостоятельности // Вестник науки. -2025. -№3. -С. 44–72.
7. Никитин С.И. Превенция зависимостей современных учащихся дошкольного и младшего школьного возраста // Образовательная среда. -2024. -№2(15). -С. 50–56.
8. Рыбалкина К.В. Самостоятельность как основа субъектности дошкольника // Дошкольное образование: теория и практика. -2023. -№4. -С. 69–75.

MUNDARIJA:

Qurbonov G'ulomjon G'afurovich Ochilboyeva Maftuna Dilshod qizi	*Matematik ta'limda differensial yondashuv tushunchasi va uning shakllanishining hozirgi holati*	**6**
Xusanova Gulasal Shuhratjon qizi Husanboyeva Xurshidabonu Muhammadamin qizi	*Axborot texnologiyalarining chet tilini o'qitish metodikasidagi o'rni va ahamiyati*	**10**
Nasirdinova Gulshoda Donyorbek qizi Abdumalikova Marjona Doniyorjon qizi	*Kollaborativ o'qitish texnologiyasi "boshlang'ich ta'lim pedagogikasi" faniga tatbiq etish imkoniyati*	**13**
Alimdjanova Dilbar Negmatovna	*Jamoat salomatligini fanini o'qitishda mualliflik pedagogik texnologiyalari*	**18**
Raximova Nasiba Nuriddinovna	*O'smirlarda agressiya muammosini o'rganishning nazariy-metodologik asoslari*	**22**
Bozorova Nazokat Mamasoatovna	*Tarixiy podkastlar va videobloglar o'quvchilarning kognitiv faolligini rivojlantirish shakli sifatida*	**26**
To'rayeva Dilovar Naimovna	*Kichik yoshdagi o'quvchilarning badiiy asarni tahlil etishdagi psixologik xususiyatlari*	**30**
Bobomurodova Mahzuna Ortiq qizi	*Gidronimlarda geografik va tarixiy omillarning aks etishi*	**33**
Giyasova Zuxra Raxmatullayevna	*Gaz molekulalarining tezliklar bo'yicha taqsimoti: desmos yordamida raqamli vizualizatsiya va didaktik imkoniyatlar*	**36**
Bekimbetova Gulnaz Nabatovna	*Methodology for using educational materials on natural resources in theoretical classes*	**43**
Narmuradova Rayhon Uktamovna	*Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarini psixologik tahlilga o'rgatishning ahamiyati*	**48**
Itolmasova Nafisa Furqatovna	*Kasbiy qobiliyat tushunchasi va uning psixologik asoslari*	**51**
Yunusova Sohiba Abdulmamidovna Raxmataliyeva Marjona Xurshidjon qizi	*Jarayonlarni boshqarishda rejiniring va kaizen uslublari asosida samaradorlikni oshirish*	**54**
Narmuradova Rayhon Uktamovna	*Jinoyat sodir etishda affekt holatining psixologik va huquqiy bahosi*	**57**
Ismatova Kamola Azizjon qizi	*Bola psixik taraqqiyotida oilaning ahamiyati*	**60**
Очилова Мехрубон Суратовна	*Значение курсов повышения квалификации учителей цифровой грамотности и применению образовательных платформ на уроках географии*	**64**
Sirojov Otajon Orifjonovich	*Talabalarning o'quv faoliyatini raqamli texnologiyalar asosida tashkil qilishning integrativ mexanizmlarini takomillashtirish*	**69**
Islomov Nurtoy Nomoz o'g'li	*Talabalarda atamalar bilan ishlash ko'nikmalarini takomillashtirish*	**76**

Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	*Ingliz tili o'qitishda o'quvchilarning kognitiv kompetensiyani rivojlantirish metodlari tahlili*	**80**
Eshmuminova Oybarchin Botirovna	*Maktabdan tashqari ta'lim strategiyalari: istiqbolli yo'nalishlar, strategik rejalashtirish va amaliy tadqiqotlar*	**84**
Ibodulloyev Nurali Sheraliyevich	*Raqamli texnologiyalardan foydalanishning ta'lim jarayonidagi o'rni*	**88**
Odamova O'g'iljon Kenjayevna	*Ta'lim muassasalarida psixologik xizmatning samaradorligini oshirishda ertak terapiyasining o'rni*	**91**
Shikarov Tolib Tavakalovich	*Raqamli pedagogikada adaptiv ta'lim texnologiyalari: talabalarning individual ehtiyojlarini qondirish va o'quv samaradorligini oshirish*	**95**
Raximov Azizbek Normurodovich	*Jadid munavvarlar faoliyatida vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik mohiyati*	**99**
Shomurodova Nozima Baxriddin qizi	*Maktabgacha yoshdagi bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda xorijiy tajribalar tahlili*	**104**
Xolmirzayeva Shahnoza Majidovna	*Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqillik va ijodiy tashabbusni rivojlantirishning pedagogik asoslari*	**108**
Tangirov Farxodjon Mamatyakubovich	*Loyihaga asoslangan faoliyatning o'quvchilar meta-fan kompetensiyalari va texnologik madaniyatini rivojlantirishga ta'siri*	**112**
Rasulov Rustambek Odilovich Xoshimov Mirjalol Murodjon o'g'li	*Xalqaro aloqa: mohiyati, rivojlanishi, va zamonaviy tendensiyalar*	**119**
Baratova Nozima Xidirova Gavhar Rustamovna	*Raqamli texnologiyalar asosida barqaror turizmni rivojlantirish istiqbollari*	**123**
Urazaliyeva Dilraboxon Nishonboyevna	*O'smirlarda suisid xavfining bio-psixo-fiziologik mexanizmlari: masofaviy psixogen ta'sir sharoitida tibbiy-psixologik yondashuv*	**129**
Kurbonov Munis Ro'zmetova Muhabbat	*Ta'lim jarayonida pedagogik yondashuv axborotlashtirishning ahamiyati*	**137**
Farmonova Dildora Sobirovna	*Nogiron bolalarning jamiyatga moslashuvidagi to'siqlar*	**140**
Axmadova Gulbashakar Azizbekovna	*Erta bolalikda emotsional befarqlikning oqibatlari*	**143**
Tojiboyev Ziyodilla A'zamjon o'g'li	*Raqamli iqtisodiyot sharoitida milliy iqtisodiyotni rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari*	**147**
Umaraliyeva Hilola Fazliddin qizi	*Talabalarning kommunikativ kompotentligi guruhiy o'zaro ta'sir samaradorligining prediktori sifatida*	**149**
Kozieva Ikbol Komilzhonovna	*Onomastics funktions*	**153**
Ismatova Dilafruz To'ymuratovna	*Zamonaviy jamiyatda oilaviy qadriyatlar transformatsiyasi: an'anaviy modeldan individualistik modelga o'tish jarayoni*	**156**
Ziyadilloyeva Malikabonu Abdulloyevna	*Approaches to studying individual soldier performance and group interaction in the armed forces*	**160**

Ashrapov Nodirbek Namoz o'g'li	*O'smirlik davrida kognitiv jarayonlarning shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-muhit omillari va ularning shaxs kamolotidagi ahamiyati*	**164**
Hamroyev Jasur Umedovich	*Oliy ta'lim muassasalarida sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalarning innovatsion tafakkuri va muammoli vaziyatlarni hal etish kompetensiyalarini rivojlantirish mexanizmlari*	**169**
Axmadov Nazirjon Rahmat o'g'li	*Social and psychological factors in the development of positive behavior in adolescents*	**173**
Rustamov Shavkat Shuxratovich	*Pedagogical and psychological approaches to developing students' innovative competence*	**177**
Назаров Акмал Мардонович	*Психологические факторы развития креативного мышления и инновационного подхода у студентов*	**180**
Ганджиев Феруз Фуркатович	*Проявления агрессии среди подростков в социальных сетях и их психологические последствия*	**184**
Дехконбоев Шохжахон Ойбекович	*Методы и подходы судебно-психологической экспертизы при оценке эмоционального состояния личности*	**189**
Zoirov Abduqodir Askarovich	*Talabalarda diqqat sifatlari rivojlanishining psixologik determinantlari*	**193**
Xolmo'minova Yasmina Ma'murjon qizi	*Maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlashda individual ta'lim dasturlarining samaradorligi*	**197**
Khusanova Gulasal Shuhratjon kizi, Fozilova Shakhzoda Aslam kizi	*Comparison of the effectiveness of online and offline learning*	**200**
Raximova Moxinora Xoshimjanovna Ibrohimova Feruzabonu Ilyosbek qizi	*Rivojlangan xorijiy mamlakatlar ta'limi taraqqiyotining ayrim masalalari*	**203**
Шарипова Умида Шавкат кизи	*Факторы и проблемы исследования гендера в социолингвистике*	**206**
Тагирова Муштарий Махсудовна	*Своеобразные черты литературных и публицистических трудов джадидов*	**209**
Narziyeva Husnora	*Norasmiy savdoning shahar iqtisodidagi o'rni*	**212**
Xomidova Mahliyo Akobir qizi	*Elektron hisoblash mashinalari uchun yaratilgan dasturlar, ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari*	**216**
To'raqulova Nargiza Ali qizi	*Yozuvning vujuga kelishi va tilshunoslikdagi ahamiyati*	**219**
Qovlonbekov Abdulaziz Abdullajon o'g'li.	*Para sportchilarni qo'llab quvvatlashning ijtimoiy psixologik determinatlari (o'smir yoshidagi parasportchilar misolida).*	**222**
Diyorbek Abrayev Mamarajab ogli	*Translation of culturally-bound words from english into uzbek: challenges and strategies*	**225**
Sharipova Shukronaxon Baxtiyorjon qizi	*O'zbek xalq og'zaki ijodi va uni maktabgacha yoshdagi bolalar emotsional intellektini rivojlantirishda qo'llashning psixologik asoslari*	**228**

Rahmatova Nasiba Sobirovna	*Gender psixologiyasida jinsiy farqlanish muammolarini tahlil qilishda erkaklar va ayollarning rollari*	***231***
Ro‘ziyev Ulug‘bek Muzzafarovich	*O‘smirlardagi emotsional zo’’riqishlar va ularni kelib chiqish sabablari*	***238***
Mirzayeva Dilshoda Ikromjonova Sayfidinova Aziza Tolibovna	*O‘zbek va ingliz leksikasida nabotot obrazlarining metaforik talqini*	***242***
Qodirova Dilnoza Murtazoyevna	*Talabalarda professional identifikatsiya jarayonining psixologik determinantalari*	***244***
Tajibayev Shohruh Maqsudovich	*The influence of psychological characteristics on guides’ communicative skills and their professional significance*	***251***
Sharopov Suxrob Shodi o’g’li	*O‘smirlarda refleksiv xususiyatlar va tanqidiy fikrlash o‘rtasidagi bog‘liqlik*	***256***

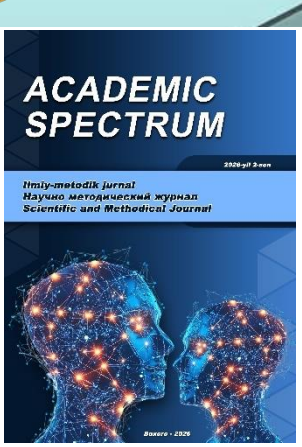

“ACADEMIC SPECTRUM”
ILMIY METODIK JURNALI UCHUN MAQOLALARNI RASMIYLASHTIRISH TALABLARI

“ACADEMIC SPECTRUM” ilmiy jurnali mualliflari diqqatiga!

1. “ACADEMIC SPECTRUM” ilmiy jurnali ilmiy maqolalarni o’zbek, rus va ingliz tillarida chop etadi.

2. E’lon qilinadigan maqolalarga bo’lgan asosiy talablar:

- ishning dolzarbligi va ilmiy yangiligi;
- maqolaning hajmi: adabiyotlar ro’yxati, chizma va jadvallar inobatga olingan holatda 3-8 betgacha;
- maqola nomi, annotatsiya (50-60 ta so’z) va tayanch so’zlar (8-10 ta) ingliz, o’zbek va rus tillarida keltiriladi.

3. Maqola boshida mavzu, muallifning F.I.O. (to’liq yozilishi kerak), mualliflar bir nechta bo’lsa, ularning har biri haqida to’liq ma’lumotlar berilishi shart, tashkilot, shahar, mamlakat, muallifning e-maili ko’rsatiladi. Matnda kirish qismi, tadqiqot obyekti va qo’llanilgan metodlar, olingan natijalar va ularning tahlili, xulosa, adabiyotlar ro’yxati, albatta, keltiriladi. Maqolada keyingi 10-15 yilda e’lon qilingan adabiyotlarga havola qilinishi tavsiya etiladi.

4. Matn uchun: Microsoft Word; Times New Roman, 12 shrift, maqola nomi bosh harflarda, interval 1,0; abzas 1,0 sm, yuqori va pastki tomon 2 sm, chap va o’ng tomon 2 sm.

5. Agar maqolaga rasm, jadval, diagramma, sxema, chizma, turli grafik belgilar kiritilgan bo’lsa, ular aniq va ravshan tasvirlanishi, qisqartmalarning to’liq izohi yozilishi lozim. Formulalar matnga maxsus kompyuter dasturlarida kiritilishi kerak.

6. Iqtibos olingan yoki foydalanilgan adabiyot satr osti izohi tarzida emas, balki maqola oxirida asosiy matndagi ketma-ketligi asosida umumiy ro’yxatda ko’rsatiladi. Matn ichidagi ko’chirmadan so’ng iqtibos olingan asarning ro’yxatdagi tartib raqami va sahifasi kvadrat qavs ichida beriladi. Bu o’rinda kitob, to’plam, monografiyalar uchun mualliflarning ism-familiyalari, manbaning to’liq nomi, nashr ko’rsatkichi (shahar, nashriyot va nashr yili) ko’rsatiladi. Jurnal maqolalari va boshqa davriy nashrlar uchun mualliflarning ism-familiyalari, maqola nomi, jurnal nomi, yili va soni, sahifa nomeri ko’rsatiladi.

7. Maqola matni kamida 70-80 % muallifning shaxsiy izlanishlari natijasiga asoslanishi lozim. Topshirilgan maqolalar “Antiplagiat” tizimi yordamida tekshiriladi.

8. Tahririyatga taqdim qilingan maqolalar tahririyat tomonidan taqrizga beriladi. Maqola taqrizdan qaytgach, agar zarur bo’lsa, barcha savol va e’tirozlar bo’yicha muallifga qayta ishlash uchun taqdim etiladi. Maqola nusxalari qaytarilmaydi.

9. Tahririyat maqolani taqrizga yuboradi, taqriz ijobiy bo’lsa maqola jurnalda chop etish uchun qabul qilinadi. Jurnalda anjuman tezislari va ma’ruzalari chop etilmaydi. E’lon qilingan materiallarning haqqoniyligiga va ko’chirilmaganligiga shaxsan muallif javobgardir.

10. Tahririyat maqolaga ayrim kichik o’zgartirishlarni kiritishi mumkin. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan ko’rib chiqilmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

11. Ijobiy taqriz berilgan maqola tahririyat tomonidan qabul qilingan sanaladi. Jurnal tahririyati maqola matnini qisqartirish va unga tahririy o’zgartirishlar kiritishga haqlidir.

12. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan qabul qilinmaydi va ko’rib chiqilmaydi.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Buxoro viloyat Axborot va Ommaviy komunikatsiyalar boshqarmasi tomonidan 2025-yil 26-dekabrdagi №1273056 sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Tahririyat manzili: 200117, O‘zbekiston Respublikasi,
Buxoro shahri Alpomish ko‘chasi, 9-uy
Elektron manzil: https://fanistiqbollari.uz
Telegram raqami: -998 (91) 245-46-66

“ACADEMIC SPECTRUM” ilmiy-metodik jurnal.
Buxoro
2026. № 2-Son.